

Ірина Ходак

**ІКОНА «СВ. ЮРІЙ-ЗМІЄБОРЕЦЬ» XVI ст. З КОЛЕКЦІЇ НМІУ:
ІСТОРІЯ ПРИДБАННЯ**

Галицька ікона «Св. Юрій-змієборець» (інв. № М-1341; дерево, левкас, темпера, сріблення, тиснення; 100 x 79 x 2,5 см) разом з буковинською іконою «Св. Димитрій з житієм» (інв. № М-1336; дерево, левкас, темпера, риткування; 92 x 68 см) традиційно датується другою половиною XVI – початком XVII ст. і належить до найдавніших образів на дерев'яній основі в колекції Національного музею історії України (далі – НМІУ) [10, 47, 46; 9, 286, 287].

Рис. 1. Галицька ікона «Св. Юрій-змієборець», друга половина XVI ст.

Обидві пам'ятки походять із збірки Київського художньо-промислового та наукового музею ім. государя-імператора Миколи Олександровича (далі – КХПНМ), що формувалася переважно іконами з тих українських теренів, які входили до складу Російської імперії – Київської, Подільської, Волинської, Чернігівської, меншою мірою Полтавської та Харківської губерній, адже основним джерелом поповнення на початку минулого століття були експедиції співробітників закладу (директора Миколи Біляшівського, завідувача історичного і етнографічного відділів Данила Щербаківського, служників) і так званих уповноважених осіб, тобто кореспондентів, які за вказівками музейників обстежували невеличкі райони. Попри брак можливості проводити експедиції на українських етнічних землях, що входили до складу інших державних утворень, керівництво закладу наполегливо вишукувало можливість придбання відповідних пам'яток, передусім у Східній Галичині, зважаючи на значно кращу їх збереженість і давність. Так, з кінця 1900-х років КХПНМ активізував контакти з львівськими колегами, насамперед із Церковного музею владики Андрея Шептицького (невдовзі – Національний музей у Львові, нині – ім. Андрея Шептицького) та музею Наукового товариства ім. Т. Шевченка (далі – НТШ), чому значною мірою поспривав Вадим Щербаківський. Як відомо, цей науковець брав діяльну участь у поповненні збірок КХПНМ, зокрема в підготовці Виставки вжиткового мистецтва й кустарних виробів 1906 року, а після арешту й вислання за межі Російської імперії упродовж 1908–1910 років працював технічним помічником Іларіона Свенціцького – директора Церковного музею у Львові [22]. Завдяки його зусиллям київські та львівські музейники почали обмінюватися виданнями, зокрема каталогами виставок, дублетними експонатами (принаймні такий намір зафіксовано в листах), навідувалися один до одного на гостини з нагоди проведення виставок чи інших урочистих подій [16, 90–92].

Поза тим дослідники донедавна пов'язували поповнення збірки КХПНМ іконами із західноукраїнських теренів, насамперед Східної Галичини, винятково з діяльністю (експедиціями) завідувача (зберігача) історичного та етнографічного відділів закладу Д. Щербаківського в роки Першої світової війни [21, 6; 11, 38; 14, 6]. Основний комплекс згаданих творів дійсно надійшов до музею в 1914–1917 роках у дарунок від цього дослідника, який під час перебування у війську як прапорщик (згодом підпоручник) 11-го артилерійського мортирного паркового дивізіону за власні кошти купував ікони, які траплялися на його фронтovому шляху, і надсилав їх до Києва [19, 43–52]. Проте, як було з'ясовано відносно недавно, – це були не перші галицькі надходження до закладу. Нам уже доводилося висвітлювати історію придбання навесні 1914 року композитором, диригентом і хореографом Василем Костівим (Верховинцем) на прохання Д. Щербаківського в с. Старий Мізунь (нині Долинського району Івано-Франківської області) та кількох сусідніх селах 36 пам'яток, серед яких було щонайменше 15 ікон [17; 18]. Зрештою, розглядувану ікону «Св. Юрій-змієборець» із колекції НМІУ, як і однойменний галицький образ середини XVII ст. з додатковими сценами «Усікновення голови Іоана Хрестителя» та «Жертва Авраама» (інв. № И-504; дерево, левкас, темпера, різьблення, ритування, сріблення, позолота; 114,5 x 85 x 3 см), що нині зберігається в Національному художньому музеї України (далі – НХМУ), уписано в інвентарну книгу історичного відділу КХПНМ ще раніше – 1913 року. Зважаючи, що спосіб набуття в записі віднотовано, як «закупка, рахунок Д. Щербаківського», співробітники НХМУ в альбомах і каталогах безапеляційно стверджували, що їхню пам'ятку придбано Д. Щербаківським під час експедиції 1913 року [1, 30; 21, 70], а співробітники НМІУ більш помірковано зауважували, що їхнього «Св. Юрія-змієборця» дослідник закупив того самого року [10, 193; 9, 334]. Попри те, що побіжно доводилося спростовувати помилкові твердження про спосіб надходження обох пам'яток [15, 44; 20, 141], лише нині предметно розглянемо неординарну і водночас доволі типову для початку XX ст. історію їх придбання. Основними джерелами при цьому слугуватимуть шість епістол – чотири листи художника, співробітника музею НТШ Олексі Майданюка та два листи журналіста і громадсько-політичний діяча Михайла Струтинського (1888–1941) до Д. Щербаківського, відправлені зі Львова та Підмихайля (нині – село Калуського району Івано-Франківської області) упродовж 10 липня – 1 грудня 1913 року [3–8].

На засіданні 9 червня 1913 року комітет КХПНМ дозволив Д. Щербаківському вирушити у відпустку за кордон для ознайомлення із станом музейництва, завдяки чому впродовж півто-

ра місяця – з 14 червня до 28 липня – науковець відвідав десятки музеїв Німеччини, Австро-Угорщини, Італії, Швейцарії [12, 3–4], де не лише оглядав мистецьку класику, але й підмічав нюанси щоденної музейної праці (спосіб нумерації залів і вітрин, нанесення інвентарних номерів на експонати, колір і спосіб кріплення етикеток тощо). Маршрут Д. Щербаківського до Західної Європи пролягав через Львів. Саме там він умовився із співробітником музею НТШ О. Майданюком, що той збиратиме пам'ятки для КХПНМ. Як зазначав в одному з листів до Д. Щербаківського новонавернений кореспондент, «щойно ми розсталися у Львові, я поїхав в єдно міце, де мав купити образ, щоби вислати, так як мися змовили (образа не продали, я поїхав дальше; як вже писав до Берліна за свою пригоду в тухольських горах) [Тут і далі в текстах листів збережено авторський правопис, за винятком написання слів разом, окремо, через дефіс, та для кращого розуміння змісту доповнено пунктуацію. – І. Х.]» [4].

Про згадану пригоду О. Майданюк дійсно оповів у датованому 10 липня листі, адресованому Д. Щербаківському в Берлін: «На привиликий жаль, не зробив нич для Вас, як обіцяв, т. є. після умови. Причини виликі 1) і головне то, що ні під яким видом я на своє ім'я не можу висилати для Вас, що бито не було, хоть вже і децо і зібрав, а друге те, що через страшені дощі, котрі без перестанку падають, не можна нікуди поїхати, щоби призбирати, щось поважнішого.

Того тижня я був в горах близко коло Тухлі [Нині село Сколівського району Львівської області. – І. Х.] в славні околиці вже тим, що Ів. Франко написав свого знаменитого Максима Биркота [Тут помилка, йдеться про повість Івана Франка «Захар Беркут». – І. Х.]. Ті околиці на диво чарівні і знамениті своєю стариною та традицією. Тут я мало не втопився в Стрію, через котрий мусів переправлятися. З водою поплила рукопись, а образ, завдяки котрому і спасі, привіз [із] собою, і тепер він у мене – образ св. Юра XV в. Висилати буду я вже не раніше, аж покі Ви не вернитися домів і то відразу більшою кількістю, а то можливо, що як хтось буди їхати з наших на виставку, то я передам ним, думаю я пислати Струти[н]ьським, котрий хочи їхати, но на всякій случай прошу писати до Підмихайля, п. Калуш, т. Струти[н]ьському.

Хочу попрохати Михайла Микишу, чи не миг би він взяти деякі річі[...]» [3].

На жаль, образ св. Юрія, який О. Майданюк датував XV ст., до музею не потрапив, позаяк збирач учинив з ним по-варварськи, що засвідчив його наступний лист: «Образ котрий я найшов, а він мене спас від смерти, пропав, бо після такого купилю він потріскав на соньцю так, що прийшлося викинути, скоро я найшов другого Юра, котрого Вам висилаю, та цей вже не тої вартісті» [4]. Про який із образів «Св. Юрія-змієборця», що нині зберігаються в київських музеях, йшлося у цьому листі достеменно визначити складно, адже ще 11/24 серпня М. Струтинський, у помешканні якого в Підмихайлі гостював збирач, оповідав Д. Щербаківському вже про дві набуті ікони святого воїна та образ Богоматері: «Для Вас призбирав т. Майданюк цікаві речі: два св. Юри і матір божа незадовго поїдуть до Київа. Спеціально інтересна матір божа. Артистичне викінчене і поважний вік (найпізніше друга половина 16 в). Юр також характеристичний (найдальше перша половина 17 в).

Матір божу ми відкрили в похилій, нічим незамітній підгірській церковці.

Давнійше був тут (Яворівка пов. Калуш [Нині – село Калуського району Івано-Франківської області. – І. Х.]) монастир. Монастир – як каже устна традиція – згорів, а образ вратовано.

За той образ т. Майданюк мусів зробити більшу копію з Васнецова розп'ятія.

Тепер Майданюк швендяється по горах Карпатських. Безперервна слота дуже пошкодила його грабжницькій подорожі. Нищить його матеріально і не приносить таких результатів, яких можна було сподіватись. Боги стали злобні на старости літ.

Сими днями наш мандрівник вертає до Підмихайля – і виєкспедіює святих у гості до київських товаришів.

Або – я їдучи до Київа – заберу їх під свою опіку, покажу їм ad oculos [3 латини – наочно. – І. Х.] граничні митарства і приміщу на вічний спочинок між нашими гетьманами. Вони все прихильність і симпатії вмели заскарбити в наших предків: і св. Юрко і Матір божа» [7]. Крім того, М. Струтинський повідомив про знайдений збирачем у Самбірському повіті цікавий

образ «Страшного суду». Місцевий священик погоджувався продати його за досить значну суму – 200 крон, або ж правив виготовити копію того самого розміру. З часом, як він сподівався, О. Майданюк мав скопіювати образ і відповідно надіслати оригінал до Києва [7].

Із щойно цитованого листа М. Струтинського дізнаємося, що збирачеві вдавалося набути образ Богоматері завдяки малярському хисту, адже парох радо погодився розпрощатися з ним, отримавши на заміну копію «Розп'яття» Віктора Васнецова з Володимирського собору в Києві. До того ж один з листів самого О. Майданюка засвідчив, що він мав намалювати копії й інших ікон, набутих для київського музею, зокрема котрогось з «Св. Юрієв-зміборців» і невеличких празникових «Преображення» та «Благовіщення»: «[...]найдиний другий Юр вже XVII в., котрий також висилаю, і Матер Божа, думаю, XVI в., ці два образи знайдені в різних місцях і за котрі я обов'язався намалювати нові. Скоро я дістав деяке замовлення, завдяки чому міг понамалювати і позамінювати старі образи новими, а старі вислати Вам Дан. Михайлович.

Високоповажаний Данило Михайлович, прошу ласкаво дивитися і самому, не питачи мене, оцінювати, я зі своєї сторони скажу, що образи не є першої вартости, т. б. ні такі, як я думав вислати, навіть і находив і маю надію їх забрати, як вам будуть потрібні.

Два малих образка Ви вже бачили. На їх місці я примістив інші, а сісі посилаю Вам, коли бисти хотіли, то решта, т. б. цілих 10 такех маленькех образків міг бим вислати, бо о. батюшка – властитель тих же образків – згодився замінити новими» [4].

У цьому контексті слід нагадати, що залучення музеями художників у якості кореспондентів було доволі типовим на початку ХХ ст. До найактивніших кореспондентів КХПНМ належали учні Київського художнього училища Микола Валукинський (Валука, Валукин) і Кузьма Чигирин – юнаки з неможливих родин, для яких проведення за дорученням музею літніх експедицій дозволяло поєднати приємне з корисним, тобто впродовж мандрівки в різні українські регіони займатися улюбленою справою (замальовувати історичні старожитності, прибирати твори), і водночас заробити трохи грошей на життя та оплату за навчання.

Повернувшись до Підмихайля, О. Майданюк мав намір 16 вересня відправити набуті твори до Києва, про що, як і про свою подорож, оповів у написаному напередодні листі: «Я вже вернув, спакував, що мав, а завтра, т. б. 16/IX – висилаю 5 образів: три великі, а два малих. Мене мучило, Данило Михайлович, що я взяв у Вас гроші, а головне, що приобіцяв зараз вислати деякі річі, а не вислав; али, що мав робити – протів води не попреш. Тяжко жити в чужім краю без грошей, а про подорожі ни май і що казати[...]/

Довго я ще блукав по горах, али вже без грейцара, бо фонди мої скоро минулися, а допомогтися не було в кого. Щоби не пириривати подорожі, я загощував до попів, учителів, продаючи їм свої пейзажике, котрі малював по дорозі, а часто було так, що за пейзаж я лише діставав фіру до другого сила.

Дощі, багато помагали мому странствованю, вони не покідали мене ні на хвилю, а навіть скілька ночий провів з ними під отвертим небом, себто на полю.

Скоро мине ця Одісея перитомила[...]

Вислати 16 вересня п'ять ікон О. Майданюк не зумів, оскільки його саме того дня заарештували як російського шпигуна: «Ни вислані в той сам день, що я визначив, пиришкодою стала то, що мене заарештовано було в той сам день і то повторино подібно інциденту Блаженої памяти Вашого Брата, та сама зі мною процедура. Я хожу з ящиком і малюю ото, і прийняли чоловіка за шпійона Росії.

Зраділи жандарми, як забрали у мени маса приборів до мальованя, а головне маса мальонків хаток, старих церков, та маса різних пейзажів. Мудріші люди страшено сміялися, зобачивши такі пляни, сміявся і я з ними, і так [...] сміючись, мене випустили» [5].

М. Струтинський також засвідчив, що відтермінування відбулося через арешт О. Майданюка: «Речі вчера вислано приспішеною скорістю. Децто спізнився з висилкою. Причина сьому – пригода д. Майданюка з жандармерією. Щось подібного стрінуло во время оно Вашого Брата.

Та йому (Майд[анюкові]) пощастило остільки, що не бачив галицької тюрми. Староста калуський – людяний чоловік. Провіривши, що то за «пляни» робив М[айданюк] (пейзажі малював олійними фарбами в різних селах Калущини), випустив його на волю, а жандарма зганьбив» [8]. Аналогічна пригода, про яку згадували обидва кореспонденти Д. Щербаківського, трапилася із його братом Вадимом, коли той працював у Церковному музеї у Львові. Під час однієї з експедицій Буковиною його заарештували жандарми в селищі Сторонець-Путилів (нині – смт Путила Чернівецької області), запідозривши у шпигунстві на користь Росії, доправили до в'язниці у Чернівцях, де утримували кілька днів, поки за нього не поручився професор місцевого університету Степан Смаль-Стоцький (1859–1938) [22, 25–26].

Зважаючи на арешт О. Майданюка, ікони вдалося відправити до Києва лише 23 (цю дату вказав у листі О. Майданюк) чи 25 (дата зафіксована в листі М. Струтинського) вересня. У жовтні Д. Щербаківський усі п'ять творів уписав до інвентарної книги КХПНМ, попередньо датувавши їх: одного «Св. Юрія-змієборця» – XVI ст., а другого (зі сценами «Усікновення глави Іоана Предтечі» та «Жертвоприношення Авраама») – кінцем XVII ст., рідкісний намісний образ «Богородиці з похвалою» – здогадно XVII ст., а два невеличкі празникові образи «Благовіщення» та «Преображення» – зламом XVII–XVIII ст. (інв. № 2158–2162) [2]. На жаль, ані листи, ані інвентарні записи не містять відомостей про храми, у яких було набуто пам'ятки, відомо лише, що ікону «Богородиця з похвалою» О. Майданюк надбав у Михайлівській церкві с. Яворівка (нині Калуського району Івано-Франківської області). Давнішого «Св. Юрія-змієборця», що нині в колекції НМІУ, він описав так: «[инв. №] 2158. Ікона XVI в. св. Георгий на дереве красками. Святой изображен верхом на коне в коричневом плаще, повернувшись лицом к зрителям; в левой руке повод; в правой руке копьё, которым он поражает змия; стремя на ноге и шпора звездочкой. Конь серый в яблоках. Царевна в короне и великокняжеской одежде держит веревочку, которая охватывает шею змия с длинным телом и закрученным у ног лошади хвостом. Правая сторона иконы занята башней, на которой помещены царь и царица, а зади них человек в высокой шапке. В левом верхнем углу в облаках десница. На заднем плане горы. Основной тон иконы серо-голубой, коричневый и желтый. Поле – небо из сложных рельефных завитушек[,] покрытых серебром, а сверх серебра еще лаком. Низ иконы немного попорчен. Шея лошади прожжена свечкой. Разм. 100 x 79 с. Галиция» [2]. У інвентарному описі Д. Щербаківський засвідчив, що на іконі відтворено так званий розгорнутий варіант композиції «Св. Юрій-змієборець», що включає зображення не лише кінного святого воїна та змія, а й царівни Єлисави, башти з царем, царицею та благословляючої десниці, що проглядає із сегмента неба в лівому верхньому куті, та охарактеризував стан збереженості пам'ятки. Крім того, він слушно датував пам'ятку XVI ст., хіба, зважаючи на сучасний стан вивченості галицького іконопису, нині його можна звзити до другої половини вказаного століття.

Після відправлення першої партії галицьких ікон О. Майданюк продовжив мандри карпатськими горами, зокрема, повідомив, що «Нинька 7/Х їду на три дні в гори подивитися в едно місци, а можи, набуду одну цікаву річ. 10-го виршаю до Підмихайля[...]» [5]. Восени 1913 року він набув ще чимало цікавих пам'яток, але до Києва вони не потрапили. Поки збирач лікувався від важкої застуди, набуті ним твори забрали до музею НТШ. «Сталось так, – писав О. Майданюк Д. Щербаківському 1 грудня, – коли гроши Ви прислали, то я вже перед тим вібрався на мандрівку в гори; та чималу дечого я познаходив і було хотів везти зі собою та треба було статися нещастю. Я перестудився так сильно, що зовсім незнаким людям прийшлось мене перивозити до Львова. Коли я був хорий, не міх роспорадитися з зібраними річами. Так, що мої зібрані річі попали до Музею Наук[ового] Т[овариства,] в котрім я числюся співробітником» [6]. Крім того, він засвідчив, що в результаті невмілого транспортування набуте ним дерев'яне панікаділо (так званий павук) XVIII ст., яке хотів мати у київському музеї Д. Щербаківський, перетворилося на купу трісок [4; 6]. Але хвороби і карколомні пригоди не зломали експедиційного духу О. Майданюка, який в тому ж листі від 1 грудня засвідчив, що за годину вирушає зі Львова до Заліщиків (нині – місто Тернопільської області), де «є великий терен для пошукувань» [6]. Збирач обіцяв одразу повідомити про знахідки, висловивши переконання, що обов'язково стане в нагоді КХПНМ, оскільки «найбільши з усіх галицьких археологів маю найбільшу можливість дещо здибати, бо найбільше шибаясь» [6].

Можна лише пошкодувати, що зібрані восени 1913 року твори не потрапили до київського музею, оскільки, за відомостями «Хроніки НТШ», тоді від О. Майданюка до музею Товариства надійшло без малого триста (275) пам'яток, головно культового мистецтва (ікони, фрагменти іконостасного різьблення, церковне облачення та начиння, свічники, вінчалні та виносні хрести, скульптури, гравюри, царські врата, рукопис-помяник тощо) із храмів сіл Чорноріка (польськ. Czarnorzeki) і Ванівка (польськ. Węglówka, нині обидва села в складі Кросненського повіту Підкарпатського воєводства, Польща), Бонарівка (польськ. Bonarówka) та Опарівка (польськ. Oparówka, нині обидва села в складі Стрижівського повіту Підкарпатського воєводства, Польща), Коростенки (Коросно) (польськ. Krościenko, нині – Коротенько Бещадського повіту Підкарпатського воєводства, Польща), Шоломинич (нині – село Шоломиничі Городецького району Львівської області), Никловичі (нині – село Самбірського району Львівської області), Дмитровичі (нині – село Мостиського району Львівської області), Судова Вишня (нині – місто Мостиського району Львівської області), Довгомостиски (нині – с. Довгомостиська Мостиського району Львівської області), Милятин (нині – село Городецького району Львівської області), Ожомля (нині – село Віжомля Яворівського району Львівської області), Долиняни (нині – село Городецького району Львівської області), Городок Ягайлонський (нині – місто Городок, районний центр Львівської області) [13].

Отже, історія придбання 1913 року на прохання Д. Щербаківського О. Майданюком галицької ікони «Св. Юрій-змієборець» другої половини XVI ст. разом із чотирма іншими образами, суттєво доповнює картину формування іконописної збірки КХПНМ, співробітники якого вже на етапі становлення закладу прагнули надати йому загальнонаціональний характер.

Джерела та література

1. Давнє українське мистецтво 12–18 століть: каталог розширеної експозиції музею / Держ. музей укр. образотвор. мистецтва УРСР; [упоряд.: Л. Г. Членова, Н. В. Пархоменко, Л. М. Довга, Г. М. Івашків ; заг. ред. і вступ. ст. Л. Г. Членової]. – Київ, 1988. – 77 с. іл.
2. Інвентарна книга обліку експонатів історичного відділу КХПНМ за 1898–1914 рр. – Науковий архів НХМУ, оп. 1 (1885–1917 рр.), спр. 3, арк. 1–264 [інв. № 1–2495].
3. Лист О. Майданюка до Д. Щербаківського. 10 липня 1913 року. – Науковий архів Інституту археології НАН України (далі – НА ІА), ф. 9, спр. 168/М-587.
4. Лист О. Майданюка до Д. Щербаківського. 15 вересня 1913 року. – НА ІА, ф. 9, спр. 168/М-588.
5. Лист О. Майданюка до Д. Щербаківського. 7 жовтня 1913 року. – НА ІА, ф. 9, спр. 168/М-590.
6. Лист О. Майданюка до Д. Щербаківського. 1 грудня 1913 року. – НА ІА, ф. 9, спр. 168/М-586.
7. Лист М. Струтинського до Д. Щербаківського. 11/24 серпня [1913 року]. – НА ІА, ф. 9, спр. 168/С-703.
8. Лист М. Струтинського до Д. Щербаківського. 13/26 вересня 1913 року. – НА ІА, ф. 9, спр. 168/С-702.
9. Національний музей історії України: [альбом]: у 2-х т. / авт.-упоряд.: Л. І. Авер'янова, А. С. Андриуца, О. К. Барашкова [та ін.] – Київ: Мистецтво, 2012. – Т. 2. – 335 с.: іл.
10. Національний музей історії України: фотоальбом / [упоряд.: Н. Ковтанюк, О. Федотова]. – Київ: Емма, 2001. – 219 с.: іл.

11. Національний художній музей України: [альбом / уклад.: Т. Рязанова, Л. Членова, О. Жбанкова та ін.]. – [Київ: Артанія Нова, 2003]. – 416 с.: іл.
12. Отчет Киевского художественно-промышленного и научного музея имени государя императора Николая Александровича за 1913 год. – [К.: Тип. 1-й киев. артели печ. дела, 1914]. – 35 с., 1 табл.
13. Спис річей, набутих за посередництвом п. О. Майданюка // Хроніка НТШ. – 1913. – Вип. 3, чис. 55. – С. 22–29.
14. Український іконопис XII–XIX ст. з колекції НХМУ: [альбом / упоряд. Ю. Литвинець ; авт. ст. Л. Членова]. – [Хмельницький: Галерея, 2004]. – 256 с.: іл.
15. Ходак І. Експедиції Пеликана / Ирина Ходак // Антиквар. – 2007. – № 12. – С. 40–47.
16. Ходак І. До історії створення національних музеїв у Києві та Львові / Ирина Ходак // Музейна справа та музейна політика в Україні ХХ століття: зб. наук. пр. / за ред. М. Р. Селівачова. – Київ: Златограф, 2004. – С. 88–98. – (Праці / Музей укр. нар. декор. мистецтва ; вип. 65).
17. Ходак І. До питання походження групи ікон з київських музейних колекцій / Ирина Ходак // Волинська ікона : дослідження та реставрація: наук. зб. – Луцьк, 2004. – Вип. 11 : Матеріали XI міжнар. наук. конф., м. Луцьк, 3–4 листопада 2004 р. – С. 124–127.
18. Ходак І. З історії формування іконописної збірки Національного художнього музею України: («Образи В. Верховинця») / Ирина Ходак // Перші читання пам'яті М. Ф. Біляшівського: матеріали наук. конф., 22 червня 2005 р. / Нац. худож. музей України. – Київ: Артанія Нова, 2006. – С. 32–37.
19. Ходак І. Ікона «Покрова Богородиці» з колекції Національного художнього музею України: проблема походження / Ирина Ходак // Студії мистецтвознавчі. – 2011. – Чис. 4. – С. 43–68.
20. Ходак І. Наукова діяльність Данила Щербаківського в контексті історії українського мистецтвознавства першої третини ХХ століття: дис. ... канд. мистецтвознавства: 17.00.05 / Ходак Ирина Олександрівна. – Київ, 2010. – 451 с.
21. Шедеври українського іконопису XII–XIX ст.: [альбом / авт. вступ. ст. і упоряд. Л. Членова; комент. Г. Белікової, І. Пархоменко, І. Ходак, Л. Членової]. – Київ: Мистецтво, 1999. – 256 с.: іл.
22. Щербаківський В. Моє перебування та праця в музею о.митрополита А. Шептицького у Львові / Вадим Щербаківський // Двадцятьп'ятьліття Національного музею у Львові. – Львів, 1930. – С. 22–27.